

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/327831064>

Suočavanje sa paralelnim svetovima u romanima Vilijama Gibsona i Mirjane Novaković

Conference Paper · September 2018

CITATIONS

0

READS

115

2 authors:

Mladen Jakovljević

Faculty of Philosophy, Kosovska Mitrovica

27 PUBLICATIONS 16 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Vladislava Gordić

University of Novi Sad

31 PUBLICATIONS 2 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Medieval Literature [View project](#)

Žanrovska ukrštanja srpske i anglofone književnosti [View project](#)

НАУКА БЕЗ ГРАНИЦА – Међународни тематски зборник

**SCIENCE BEYOND BOUNDARIES – Thematic Collection of Papers
of International Significance**

НАУКА БЕЗ ГРАНИЦ - Международный тематический сборник

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

**НАУКА БЕЗ ГРАНИЦА 1:
ИЗВАН ОКВИРА**

КОСОВСКА МИТРОВИЦА
2018.

UNIVERSITY OF PRIŠTINA / УНИВЕРЗИТЕТ В ПРИШТИНЕ
FACULTY OF PHILOSOPHY / ФИЛОСОФСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

SCIENCE BEYOND BOUNDARIES 1:
REDRAWING BOUNDARIES
НАУКА БЕЗ ГРАНИЦ 1:
ВНЕ ПРЕДЕЛОВ

KOSOVSKA MITROVICA
2018

НАУКА БЕЗ ГРАНИЦА – Међународни тематски зборник
SCIENCE BEYOND BOUNDARIES – Thematic Collection of Papers
of International Significance
НАУКА БЕЗ ГРАНИЦ - Международный тематический сборник

НАУКА БЕЗ ГРАНИЦА I: ИЗВАН ОКВИРА
SCIENCE BEYOND BOUNDARIES I: REDRAWING BOUNDARIES
НАУКА БЕЗ ГРАНИЦ I: ВНЕ ПРЕДЕЛОВ

Издавач

*Филозофски факултет Универзитета у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици*

За издавача

Проф. др Мирјана Лончар-Вујновић

Главни и одговорни уредник издавачке делатности

Проф. др Мирјана Лончар-Вујновић

Уређивачки одбор

*Проф. др Мирјана Лончар-Вујновић, проф. др Јасна Парлић Божовић,
проф. др Владан Виријевић, проф. др Небојша Лaziћ, проф. др Марија Вуковић
Лазар, проф. др Младен Јаковљевић, доц. др Оливера Марковић Савић,
доц. др Станислав Станковић, доц. др Драјана Станојевић, доц. др Јелена Бајо-
вић, доц. др Најаша Бакић Мирић, доц. др Неџиб Прашевић, Анија Јанковић*

Рецензенти

Prof. dr Davronzohn Erinovich Gaipov, Suleyman Demirel University, Kazakhstan

Prof. dr Alexandra Perovic, University College London, UK

Prof. dr Sara Corrizzato, University of Verona, Italy

Prof. dr Giada Goracci, University of Verona, Italy

Проф. др Љиљана Марковић, Филозошки факултет Универзитета у Београду

*Проф. др Ивана Живанчевић Секеруш, Филозофски факултет Универзитета у
Новом Сагу*

ISBN

978-86-6349-103-8

САДРЖАЈ / CONTENTS / СОДЕРЖАНИЕ

ИСКОРАЦИ / BREAKTHROUGHS / ПРОРЫВЫ

Laurence Armand French <i>Science w/o Boundaries: Human Understanding vs. Artificial Intelligence – Gestalt vs. Machine Language</i>	3
Mirjana N. Lončar-Vujnović, Radoje V. Šoškić <i>The Ingenious Art of Mephistopheles: Faust's Forgetting and Peter Schlemihl's Life Without a "Shadow" (Collective Memory)</i>	15
Владислава С. Гордић Петковић, Младен М. Јаковљевић <i>Суочавање с паралелним световима у романима Вилијама Гибсона и Мирјане Новаковић</i>	27
Урош. В. Шуваковић <i>„Земља је постала мала самим тим што су људи закорачили у васиону“</i>	45
Марина М. Николић, Светлана М. Слијепчевић, Слободан Б. Новокмет <i>Језичко нормирање и инјернеј</i>	57

ЗНАЧЕЊА / INTERPERTATIONS / ИНТЕРПРЕТАЦИИ

Nataša M. Bakić-Mirić, Davronzhon Erkinovich Gaipov <i>Practical Approach to Introducing Intercultural Dimension in English for Specific Purposes Course at Post-Secondary Level</i>	71
Бранислава М. Дилпарић, Славица Г. Савић <i>Инјерјункција у преводу: немаф или незнање</i>	83
Данијела Г. Кулић, Снежана М. Зечевић <i>Невербални аспекти дискурса у насјави енјлеској језика на терцијарном нивоу</i>	99
Sanja D. Miketić Subotić <i>Gender-based Differences in Attitudes Towards Standard Serbian Language</i>	119

Никола Н. Данчетовић <i>Акустичка анализа у истраживању енглеских вокала</i>	135
Голуб М. Јашовић <i>Ономасијика села Бресја код Косова Поља</i>	155
Емилија Д. Реџић <i>Текстуална референција као кохезивни механизам у роману Сеобе Милоша Црњанског</i>	177

ОДРАЗИ / REFLECTIONS / РЕФЛЕКСИИ

Небојша Ј. Лазић <i>Фреско-слика и песничка слика</i>	195
Марија С. Јефтимијевић Михајловић <i>Философија свејединства у поезији Арсенија Тарковског</i>	209
Ана М. Андрејевић <i>Симболизација феномена смрти у Шекспировој трагедији Краљ Лир</i>	229
Мирјана М. Стакић <i>Језик и стил Андрићеве приповејке Прозор са аспекта психоаналитичког тумачења</i>	249

ПАРАЛЕЛЕ / PARALLELS / ПАРАЛЛЕЛИ

Елена Р. Байовић <i>К војросу о формирању тјорјово-економическог лексики русског и сербског језика (називања тјорјовцев хлебњими и мучњими изделиями)</i>	265
Селена М. Станковић <i>Енклинички посесивни датив у Осману Џ. Гундулића и његови еквиваленти у преводу на француски језик</i>	271
Веселинка Т. Лаброска, Виолета А. Николовска <i>Интердисциплинарност и културне специфичности у језику (на примерима из македонског и српског језика)</i>	297
Јелена Д. Михајловић <i>Наставни програми за српски/хрватски језик</i>	

*у основним школама Републике Србије/Републике Хрватске –
контрасивна анализа предметној подучја Култура изражавања..... 307*

УВИДИ / INSIGHTS / ИНСАЙТЫ

Драгиша Д. Васић
Како разоткрити псеудоисторију?..... 325

Дејан М. Тудић
Историчар уметности као уметник..... 341

ВЛАДИСЛАВА С. ГОРДИЋ ПЕТКОВИЋ¹

Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за англистику

МЛАДЕН М. ЈАКОВЉЕВИЋ²

Универзитет у Приштини са привременим
седиштем у Косовској Митровици, Филозофски факултет
Катедра за енглески језик и књижевност

СУОЧАВАЊЕ С ПАРАЛЕЛНИМ СВЕТОВИМА У РОМАНИМА ВИЛИЈАМА ГИБСОНА И МИРЈАНЕ НОВАКОВИЋ

Сажетак

Коришћењем реализма као оквира за фантастично и фантастичног као одраза стварносног, Мирјана Новаковић и Вилијам Гибсон указују на то да је искорак из програмиране, неугодне, познате стварности саздане на обманам, двосмисленостима, беспоштедној манипулацији, конструисаним везама и значењима неопходан чинилац процеса суочавања са фаталним учинком савремене економије засноване на масовној производњи и тржишним принципима.

Киберпанковска визија интеракције између стварног и виртуалног интегрисана је у савремено технолошки и потрошачки оријентисано друштво фикционалних стварности романа Вилијама Гибсона (романи *Периферал* и *Прејознавање образаца*) и Мирјане Новаковић (роман *Johann's 501* и новела „Јеванђеље по жедној“). Унутар раздијеног континуума простор-времена, плурализоване стварности упозоравају на последице културе униформности и неутралисања јединствене личности чији је једини извештај изход неумољиво ентропијско пропадање. Могућ излаз

1 vladislava.gordic.petkovic@ff.uns.ac.rs

2 mladen.jakovljevic@pr.ac.rs

јесте проналазак агенса способног да све неповратно промени, од оног који омогућава коегзистенцију са познатим робним маркама и артиклима масовне производње и потрошње, преко неутрализовања брендова и маркера порекла производа (о чему Гибсон у *Прејознавању образаца* пише као о брендофобији), до субверзивних униката (у *Johann's 501* то су једне наоко обичне фармерке) који пресуђују у рату светова унутар којих и између којих се све разлике могу у сваком тренутку уклонити, са фаталним последицама по појединца, друштво, па и целокупне стварности.

Кључне речи: паралелни светови, фантастика, брендови, стварност.

Како се мењају, раслојавају и демаскирају стереотипи о устројству света, о његовој социјалној стратификацији, слободи делања и слободи избора у њему, понекад најбоље открива фикционална проза као димензија транспоновања реалности – личне, друштвене, политичке. Америчко-канадски писац Вилијам Гибсон и српска списатељица Мирјана Новаковић у својим фикционалним стварностима реализам користе као оквир за фантастично и фантастично као одраз стварносног, указујући на то да је искорак из програмиране, неугодне, познате стварности, саздане на утицајима интересних група, обманама, двосмисленостима, беспопштеној манипулацији, конструисаним везама и значењима неопходан чинилац процеса суочавања са фаталним учинком савремене економије засноване на масовној производњи и тржишним принципима.

Иако написани различитим језицима, пореклом из две у много чему тешко упоредиве културе, њихови су романи својеврсна дијагноза савременог начина живота, глобализованог света и глобалне монокултуре из које је ишчилело свако јасно разграничење између природног (самониклог) и креираног, односно произведеног. У овако преобликованој, (пост)киберпанковској садашњости последице технолошког развоја и значај информације конкретизују раније имагинарну и фикционалну, а сада остварену, интеракцију и интеграцију, с једне стране, опишљивог објективног света и, с друге стране, менталних и/или виртуалних простора компјутерски генерисаних стварности. Романи Вилијама Гибсона *Периферал* и *Прејознавање образаца*, као и роман *Johann's 501* и новела „Јеванђеље по жедној“ Мирјане Новаковић, разоткривају процесе генерисања стварности и видове неутралисања културних и карактерних особености и разноврсности у друштву усредсређеном на потрошњу, зависном од дрога и технологије које привидно ослобађају

појединце, али у исти мах суштински покоравају друштво, водећи их у неумитну ентропијску једнообразност.

Јунаци Вилијама Гибсона и Мирјане Новаковић функционишу у детективској матрици, у чијим су непознаницама, интригама, систематски подстицаној параноичности, елементима утицаја супкултура и корпоративних сила препознатљиви утицаји киберпанка, као и такозване тврде школе америчке детективске приче из двадесетих и тридесетих година прошлог века, чији су истакнути представници Дашијел Хамет и Рејмонд Чандлер, а у којима Дани Каваларо лоцира порекло детективских образаца у киберпанку (Cavallaro, 2000, стр. 9). Гибсон и у каснијим делима, у *Перифералу* и *Прећознавању образаца*, задржава детективску основу приче и упечатљивог протагонисту, као и дистопијске урбане просторе прожете ноар атмосфером и премрежене криминалним клановима и психоактивним супстанцама, наспрам чијих дистопијских тенденција упечатљиво одскачу друге, другачије, нове и/или новокреиране стварности.

Гибсон нарочито издваја Пинчона, једног од најистакнутијих представника америчке постмодерне књижевности, као значајан књижевни узор, који је задовољавао његову минималну дневну дозу параноје (Gibson, 2003). Пинчонов утицај је, нарочито романа *Дуја љавишације*, свеприсутан у киберпанку на свим нивоима: од параноичног погледа на свет и теорија завере, преко инсистирања на учинку мегакорпорација и медија, до уплива технологије у стварност (McHale, 1992, стр. 231). Зато не изненађује што га Гибсон назива својим нарочитим митским јунаком, чије су дело *Дуја љавишације*, како претпоставља, читали бројни писци научне фантастике и били под његовим утицајем (McCaffery, 1990, стр. 138). Мирјана Новаковић се такође угледа на овог мајстора завере, мистерија, тајних друштава и параноје, будући да у своју прозу уткива бројне референце и алузије на његова дела. Попут Пинчона, Гибсон и Новаковић елементима популарне и масовне културе брендирају дистопијске стварности са протагонистима који настоје да идентификују шаблоне или проникну у смисао пронађених образаца, у системима чије су структуре можда само илузија, али без којих они нису у стању да функционишу.

Уз уочљив утицај Пинчона, још један узор Мирјане Новаковић, у овом случају непризнат или пак недовољно препознат, могла би бити америчка књижевница Шарлот Перкинс Гилман која је у роману *Њена земља* (енгл. *Herland*) описала утопијску заједницу чији су стуб жене. *Herland*, „њена земља“, односно земља жена и доминације женског представља простор у ком се заговарају једнакост и заједништво, тежи економском и емотивном благо-

стању свих и пружа могућност и мушкарцима да се уклопе у колективни сан о срећном и испуњеном животу (Гордић Петковић, 2007, стр. 596). За Шарлот Перкинс Гилман економска независност жене јесте истовремено фактор њене једнакости с мушкарцем и фактор слободе од патријархалног система. Значењски потенцијал новосковане речи открива смисао самог утопијског пројекта: повезати идеју ослобођеног света и језичког оснаживања угњетених. Та интенција видљива код Шарлот Перкинс Гилман најважнији је елемент у два дела Мирјане Новаковић која имају дистопијске елементе, новели „Јеванђеље по жедној“ и роману *Johann's 501*, у којима је јасно видљиво у којој мери андроцентричне структуре моћи стварају језик, али и колико је ослобађање од тог језика први корак ка жељеном самоотцељењу од диктаторског система.

Мирјана Новаковић спада међу књижевнице које се занимају за алтернативну историју и утопијску тематику, за сучељавање фантастичног и реалистичког, као и за конструисање слике алтернативних светова и идентитета јунака у њима не само зато што се тим темама баве њихови литерарни узорци, него зато што осећају да такве теме и поступци могу да отворе нове дискурсе о специфичностима њиховог географски, политички и поетички дефинисаног малог света. Закупљени преиспитивањем граница моралне доследности и психолошке издржљивости, њене јунакиње и јунаци не покушавају да проникну у природу светог и својства профаног, јер они по свом опредељењу нису филозофи, мислиоци ни мистици, већ трагаоци: ако и јесу све подредили потреби да расветле околности које се не могу разјаснити уз помоћ рационалног расуђивања и логике, ако и јесу у власти снажне жеље да појме и прихвате чудо, закупљени су једнако и размерама етичког и политичког у реакцијама и мотивацији оних који су позвани да предузму одлучујућу промену на личном и социјалном плану.

Прва књига Мирјане Новаковић *Дунавски апокрифи* (1996) сачињена је од две новеле, „Громовске легије“ и „Јеванђеља по жедној“, које говоре о трагању за Месијом и ишчекивању чуда у географски блиском простору али временски удаљеним периодима (време Римског царства у првој, односно година 2000. у имагинарном Отвореном друштву у другој новели). Супротстављају се „почетак нове ере и неодређена далека будућност; горњи и доњи ток Дунава; искључиво мушки ликови и само жене као непосредни носиоци збивања; Спаситељ и Спаситељка; граница као судбина и одсуство граница као облик заточења“ а у обе новеле „једини траг постојања остаје прича, апокриф, неканонска, тајна књига, ново, јеретичко сагледавање неког збивања или прототекста о њему“ (Pešikan Ljuštanović, 2016, стр. 210).

Главна јунакиња и нараторка „Јеванђеља по жедној“ схвата да постоје две врсте људи: „они који верују да сопствени унутрашњи ред (или неред) могу да преносе на свет и они који знају да њиховом унутрашњем нередом неће помоћи постојећи спољни склад“ (Novaković, 2016, стр. 170). Поставља се питање „шта се дешава када ови први, гледајући своје савршенство, хоће да свима наметну исто“. Приповедни глас који обликује „Јеванђеље по жедној“ не само као сведок и протагониста, већ и као ауторитет, посредује поуку о томе да се савршенство не може наредити нити призвати, да оно није ствар ни људске воље, ни деловања људских закона: „Сви ти знаци у које верујемо или желимо да верујемо представљају наше сопствене заблуде које су нас волшебно напустиле и сада творе законе или правила, или су стварни и постоје и постојаће мимо нас, ако треба и упркос нама“ (Novaković, 2016, стр. 170). Ни у каснијим делима Мирјане Новаковић различито профилисани наратори и нараторке неће одступити од циничне представе о свету која је дубоко укоренења у наивности и безазлености са којима су прихватили свет око себе пре него што су или постали жртве завере и манипулација, или се у њих посредно уверили. С друге стране, сама идеја да је паралелни (било опсесивни, било опресивни) свет заправо производ наших заблуда „које су нас волшебно напустиле“ релативизује параноју, и охрабрује антропоморфне и антропоцентричне слике о свету.

„Јеванђеље по жедној“, у много чему узнемирујућа али и у неким својим деловима оптимистична и охрабрујућа повест о негативној утопији, смештена је у годину двехиљадиту, у безимену државу означену као Отворено друштво, у град који се некада звао Београд: колико се особеност појмова које језик означава у том свету безнадно изгубила показале се кад, под утицајем припадница покрета жедних, нараторка почне да се присећа топонима као што је Авала или идиома као што је „бити у небраном грожђу“; када за њу „југоисточни ветар“ који нема смисао ни име поново постане „кошава“ која дува према „неком замишљеном распореду“ (Novaković, 2016, стр. 170); када пожели да се упозна са садржајем Библије, којој је приступ ограничен, открива нам да се за све што припада „старим временима“ користе речи „књиге“ и „заборављено“. Београд из блиске будућности постао је део тог обезличеног и одезимењеног света из ког је уклоњена свака „смешна легенда, заостала из давних времена“ (Novaković, 2016, стр. 132), у ком се промовишу постулати наметнуте равноправности и програмског уједначавања: део стратегија које то одређују су задата психотерапија, обавеза естетске хирургије и стимулација конзумације дрога. Свет који је књиге повезао са заборавом и застарелошћу, а одлучио се за технолошке уступке кратком памћењу и

ефемерним вредностима није само варирана слика тоталитаризма, јер тоталитаризам се ни у стварном свету који се огледа у фикцији не мора доводити у нужну везу са потрошачким менталитетом како то, уосталом, показују и примери неких источноевропских комунистичких режима. Отворено друштво Мирјане Новаковић је орвеловски конструкт који политику солидарности и привржености претвара у вид герилске борбе (Гордић Петковић, 2011, стр. 312); мање „бесконфликтно друштво максималног благостања“ (Sládeček, 2008, стр. 102), а у много већој мери вештачки рај заснован на постулатима капиталистичког конзумеризма у ком су хуманистичке вредности сведене на програмирање потреба у људском „софтверу“. Таковано мобилно друштво карактеристично за модерну западну цивилизацију пародирано је до крајњих граница пародије: такву заједницу карактерише мобилност сензибилитета и спремност на сваку промену, за разлику од традиционалног друштва које почива на моделу ограничене личности неспособне да се идентификује са новим аспектима окружења. Стивен Гринблат ове разлике илуструје запрепашћењем турског пастира на идеју да се његов друштвени положај макар и хипотетички може променити: „Један сироти сељак... господар целог света“, и у том одговору који назива тамерлановским, аутор види традиционалну скученост личности (Гринблат, 2011, стр. 225).

За разлику од анонимизованих и насилно изједначених грађана којима се одузимају успомене и интима, институције и конвенције које утемељују моћ друштва именоване су, али доследно сведене на скраћенице. Легално доступна дрога за програмски проведен самозаборав зове се *хийерекс/азијфри* или, скраћено, *хексфри*, ред и мир контролишу *зљујови*, а ове и сличне скраћенице указују да се и у декларативно толерантном систему, или поготово тамо, језик заробљава како би био под што јачом тоталитарном контролом (Гордић Петковић, 2007, стр. 596). Мотиви интелектуалне инертности, духовне запаржености, безвољности и неконтролисаног препуштања ужицима имају за циљ да критикују културу униформности која појединце покорава а да им не нуди алтернативу; међутим, они указују и на апатију српске „изгубљене генерације“ из деведесетих (Гордић Петковић, 2005, стр. 170).

Приповедање у „Јеванђељу по жедној“ опонаша процес сазревања и сазнавања, па се стога и само дело може читати као снажна парабола о развоју појединца у оквиру тоталитарног система, где мера зрелости постаје степен еманципације од поробљивачке заједнице. Најпре јунакиња стиче свест о усамљености, о свом изолованом (но у почетку релативно спокојном) поло-

жају неприлагођеног индивидуалца, да би се потом уклопила у заједницу која је једнако друштвено изолована како је била и она сама. Јунакиња упознаје религију која отвара пут у свет њене паралелне егзистенције, која ће њеном животу вратити значење и смисао и помоћи јој да ослободи дубоко потиснуте успомене на мајку, детињство, на пријатне тренутке и далеко време у ком је живела пре него што су породица и заједнички живот постали непожељни. Ова новела конципирана је као обрнута верзија јеванђеља, најпре због промене родне перспективе: жене су апостоли који пропагирају учење Месијане, Спаситељке, а уместо жеђи за еванђеоском истином у средишту пажње је освешћење потребе да се спозна истина у заједници која је анестетизована привидима чији је циљ одржавање строго контролисане представе о идеалној држави.

Неканонски запис о жеднима остаће као сведочанство о томе да је Спаситељка ипак стигла, да је ходала по води, зауставила кошаву, излечила болесне и утешила неутешне, као сведочанство о томе да се револуција ипак догодила, и поред тога што је угушена силом и наметнутим, програмираним заборавом. Да би повест коју прича нараторка и учесница догађаја деловала поуздано и ауторитативно, мора се поћи од крхотина индивидуалног доживљаја. По речима Љиљане Пешикан Љуштановић, приповедачи Мирјане Новаковић су „безнадно уловљени у клопку властите приче“ (Пешикан Љуштановић, 2009, стр. 394), али та клопка омогућује издјављење, захваљујући управо фрагментарности сведочења. Фрагментација искуства је први корак у дугој и неизвесној борби да се тек артикулисани апокриф у неком тренутку неизвесне будућности успостави као зачетак ауторитативне верзије историје, да се прометне у сведочанство о сусрету са чудом. „Јеванђеље по жедној“ компоновано је од тридесет азбучним редом посланих приповедних фрагмената неједнаке дужине, а оваква структура није само последица наративизације као процеса аналогног дожанском успостављању реда у свету или пак артикулације приватне историје, него има за циљ да обухвати формулу успона, пада и искупљења као поруку и поуку новим следбеницима нове вере. Прича пред нама је јеретички спис који тежи да буде канонизован, да буде прихваћен као јединствен и необорив образац поуке и спасења.

На питање о томе шта узрокује сегментирано приповедање одговор можемо наћи код хрватске списатељице Даше Дрндић (2016), која говори о фрагменту као о могућности бележења промене: „Не постоји једна прича, јер и када је она у роману презентирана, опет није свеобухватна, цјеловита, дефинитивна, него је фрагмент којем би било добро дати простор за гивање, за мијењање. Тко је од нас заокружен? [...] Сви смо од фрагмената, разло-

мљени. “ Даша Дрндић наше животе види „као каледоскоп, као разбијену слику у којој се перманентно смјењује на тисуће мањих сличица“. Ауторка упозорава да је фрагментарност свеприсутна: „Све је фрагмент, живот, повијест, емоције. Питање је колико смо у стању носити се с том свеопћом фрагментацијом, с тим, назови, каосом.“ Суочен најпре са обесмишљавањем света који представља, па потом и са претњом његовог ишчезнућа, фрагмент се свесрдно труди да буде доминантан и релевантан, да омогући успостављање целине, аутентичне и поуздане.

Констатацију да смо сви „од фрагмената, разломљени“ готово целокупним својим књижевним опусом потврђује родоначелник киберпанка Вилијам Гибсон. Попут Мирјане Новаковић, Гибсон фикционалне стварности смешта у зоне нејасно дефинисаних граница, створене спрегом технолошког развоја и информација значајних за (пре)обликовање и контролу садашњости, изграђене на виртуалним и по свој прилици измаштаним и исконструисаним везама и значењима с потенцијалом да обману, покоре и подведу под контролу оних који држе палице моћи. Механизме стварносне и личне фрагментације Гибсон је почео да дијагностикује креирањем веза између неонских пејзажа синтетичких пространстава киберпростора и објективне, физичке стварности, прожете контракултурама, криминалним активностима технолошке елите и утицајима мултинационалних корпорација усредсређених на контролу, профит и производњу, неговањем потрошачких потреба и навика свеопштом комерцијализацијом.

Иако од почетка списатељске каријере често описиван као визионар сутрашњице, Гибсон се никада није представљао као технолошки и књижевни пророк који описује како ће изгледати будућност, него пре као дијагностичар *садашњости*. Он у својој прози не тежи веродостојном приказивању стварности и технологије у њој, него њоме указује на утицаје спреге информације и иманентног технолошког развоја. Као што је појаснио у филму *Не њостоје маје за ове територије*, његова научна фантастика је реалистична, а он лично је реалиста у потрази за границама могућег, које се константно померају и мењају (Neale, 1999). Гибсон ово потврђује дистанцирањем од прозе са типичним научнофантастичним тропима, а један од примера којима то аргументује јесте и роман *Прејознавање образаца* у којем је, како наводи, стварност мање-више она у којој живимо данас (Chang, 2007).

Да би успешније дијагностиковао стање стварности и следио темпо промена, Гибсон окреће леђа дословној киберпанковској виртуализацији, али је се ипак не одриче у потпуности, јер је она сада интегрисана у објективну стварност „где је његова визионарска заоставштина данас препознатљива у

тенденцијама технолошког развоја и темпу технолошких промена“ (Јаковљевић 2013, стр. 225). Фикционалном стварношћу *Прејознавања образаца* не доминирају нападна технологија, декови, интерфејси, протетика, виртуална стварност и неонски пејзажи информација налик градским структурама у киберпростору, киберпанковска иконографија и научнофантастични тропи. Ипак, то не значи да их нема. У овом роману Гибсон технологију утапа у познату свакодневицу светских метропола с почетка 21. века, када чином терористичких напада септембра 2001. године медијски доживљај ратног конфликта и његове последице излазе из телевизијских екрана у стварност америчких градова, а границе између медијски конструисане и објективне стварности постају порозне. У њима, механизми комодификације, масовне производње и деперсонализације метастазирају у везивно ткиво чинилаца глобалне потрошачке цивилизације презасићене информацијама вреднованим више него производ који означавају. Као у Гибсоновим киберпанковским остварењима, егзистенцијално понирање у комодификовану стварност и конверзија свега у утрживу и умноживу информацију анулира индивидуалност, потискујући оригинално и аутентично пред налетом произведених копија, на нивоу предмета, то јест производа, али и саме стварности. Због свега овога протагонисткиња Кејси постаје „brand free“ зона“ јер развија нетолеранцију према висококомерцијалним брендовима, који постају „имитација имитацијине имитације“, а међу њима „Томи Хилфигер је свакако нулта тачка, црна рупа“ (Gibson, 2006, стр. 15, 24).

„Суштина хомо сапиенса је препознавање образаца“ пише Гибсон (2006, стр. 29), поигравајући се са урођеном људском потребом да прати шаблоне, уочава правилности и проналази везе у скуповима података, између околности које су производ случајности или међу насумичним појавама тако што у роман уводи видео записе без идентификације места и времена настанка, идентитета творца, порекла, редоследа. Иако су анонимизовањем, небрендиранијем и лишавањем сваког трага припадања ови видео записи отргнути од процеса комодификације, наговештена је могућност њихове комерцијалне експлоатације, што их доводи везу са корпоративним и криминалним ентитетима у пинчоновски параноичном сплету двосмислености, обмана, умишљеног и стварног, у којем су наизгледна информациона празнина и скривени код можда кључ за спознају, а можда само насумична неупотребљива информација. У њиховом информационом кључу или смисаоном спему Кејси настоји да утоли апофенијску жеђ, која је нагони на потрагу за творцем анонимизованих видео записа. У процесу тражења, док се сучељавају свет прошлости и свет садашњости, обрасци живота претходних генера-

ција са обрасцима функционисања у друштву у којем је индивидуалност угушена масовном производњом, Кејси се нада да неће поново доживети распад стварности налик оном који је изазвао трагичан губитак оца у терористичком нападу. У глобалној симулацији стварности, свет постаје низ одраза у огледалу брендираних реплика, низ значењских празнина које вапе да буду испуњене логотипима потрошачког друштва и виртуализованим спојем клонова монокултуролошке продукције и брендираних вредности. Кејси их приписује просторима светских метропола и производима из других делова света, перципирајући ове својеврсне алтернативне светове у којима се одвија њена потрага као искривљене одразе у огледалу америчке садашњице, којима Гибсон надограђује мотивску доминанту установљену у киберпанковским остварењима, а то је трансформација постојеће и креирање нове стварности.

Роман *Johann's 501* Мирјане Новаковић разрађује, као и њена дебитантска књига, једну библијску тему, овај пут ништа мање амбициозну него што је била тема другог доласка у „Јеванђељу по жедној“ – стварање света. Нови свет не рађа се из хаоса или таме, већ настаје у савременом Београду (у свету у ком нема интернета и из ког је чоколада прогнана), а то рађање ствара жељу и страх који покреће рат између две моћне организације; једна жели да измени реалност, а друга да задржи *status quo*. Пут ка алтернативном свету, такозваној антистварности, отварају привиђења изазвана гљивом мухаром (аманита мускарија) која је у древним шаманским ритуалима коришћена да отвори „врата перцепције“. Међутим, улазница у алтернативну стварност је пре свега језик: речник (пелаго) са 39 непознатих имена и израза налазимо на самом почетку романа, уместо на крају, како обичаји налажу. Дакако, позиција речника упозорење је читаоцу да улази у свет за чије разумевање неће бити довољно укидање неверице (*suspension of disbelief*), нити препуштање жанровским заправомерностима фантастике. Сам речник отуђени, потрошачки амбијент романа враћа коренима цивилизације: наиме, све речи су неологизми који имају старогрчки корен, а њихова су значења врло слободно варирана и импровизирана. Тако је, рецимо, *йелайо* настало од *йелайос*, отворено море, дочим је *йрајмамахити* онај ко се бори против стварности (*йрајмаитикос*). Асоцијацију бораца против стварности растачу размирице двеју оштро супротстављених струја: термином *авшениши*, у значењу „убица, аутор“ означени су они који трипом на мухари улазе у нову стварност као у креативну фантазију, а милитантни „поноћници“ *месанихити* антистварност доживљавају као сукоб различитих визија.

На самом почетку романа београдска зубарка Јелена Стевановић путује у Алексинац да би преузела наследство своје пратетке, сребрну кутију у којој су једне женске фармерке: ако нас сама тема наслеђивања (било имовине, било кобне тајне, а често и једног и другог) подсети на почетак Пинчонове *Објаве броја 49*, то неће бити далеко од једне могуће истине Новаковићкиног капиталног а потцењеног и недочитаног дела, јер српска ауторка има интенцију идентичну Пинчоновој – да нас изврнутом паралелом детективског жанра подсети како се пут ка решењу у раздешеном свету врло брзо претвори у пут у хаос и конфузију алтернативних егзистенција. Фармерке су покретач Јелениног сукоба са члановима тајанствене организације удружења који под халуциногеним дејством мухаре покушавају да створе нови свет, *икс-мен*, а њихову намеру, незнано како, кутија у Јеленином поседу доводи у питање. Супротно усамљеној и изолованој становници стварности Јелени, која, и буквално и фигуративно, целом свету око себе гледа у зубе, дакле, у свом незадовољству евидентира недостатке и мане свих и свега око себе, поборници антистварности захтевају заједништво, јер заједништво подразумева и удвојен труд и међусобну контролу: месанихти делују у пару, односно у *зеуи-мама*. Прагмамахит је дословце борац против стварности: док месанихти мењају детаље реалног света, прагмамахити убијају тако што жртву увуку у *ајон*, уклањајући је из прагматикоса и сваког другог мултиверзума.

Роман Мирјане Новаковић представља ефектну и суптилну игру именима и традицијама: лек против бола који је тема подзаплета романа зове се *кајншмерц*, како би духовито и цинично поставио разлику између традиције и постмодерног. Док је појам *велшшмерца* артикулисао бол због немогућности промене света, време садашње усредсређено је на укидање феномена бола као таквог, на идеал свеопште анестетизираности. И сам наслов романа *Johann's 501* семантизује нетипично померање језичког знака и значења: алузија на познату робну марку сигнализира да ће свет романа бити варљиво налик нашем, а ипак збуњујуће другачији, јер *Johann's 501* није роба масовне производње, већ уникат који одлучује о разрешењу рата светова. Амбивалентан однос према брендovima тема је слична Гибсоновим преокупацијама у *Прејознавању образаца*, где Кејси Полард пати од алергијске реакције на такозвану „семиотику маркетинга“. Бурне реакције на близину етикета и брендова код Кејси развијају непогрешив инстинкт за откривање успешних робних марки, па она стога постаје *coolhunter*, трагалац за идеалним маркетиншким производом, али истовремено и трагалац за уникатним вредностима.

Персонална, временска и просторна фрагментисаност којој су Гибсон и Новаковић склони да уздрмају поузданост перцепције кулминира дестабилизацијом осећаја јединствене стварности код протагониста и читалаца наративним механизмима њеног раслојавања, али и дословним мултипликовањем. У роману *Johann's 501* ефекат дестабилизације постиже се претапањем више временских линија и директним утапањем наративних токова један у други уз истовремено „клизање“ из једног у други период у времену, често без јасног и уочљивог разграничења, креирајући тако ефекат виртуализоване мултипликације. У Гибсоновом *Перифералу*, „клизањем“ се дословно конкретизује виртуализовано преласком у друго време, што резултира издвајањем будућности из познатог просторно-временског континуума у засебну стварност.

Периферал распоређује догађаје у две временске линије, пре и после катастрофалног догађаја познатог под називом Џекпот, подривајући општепознати и општеприхваћени концепт перцепције, сугеришући да је веровање у једну, јединствену, стабилну стварност и линеарни ток времена обична заблуда. Две временске линије – једна је „садашњост“ временски блискија читаоцу смештена у забит руралне Америке у којој живи Флин Фишер, а друга је „будућност“ отелотворена у футуристичком, постапокалиптичном Лондону у којем живи Вилф Недертон – творе два наративна тока који се наизменично смењују. Стварност Лондона сутрашњице произлази из садашњице репрезентоване руралном Америком у којој је Џекпот већ отпочео. Након двадесетак поглавља јасне границе између седамдесетак година удаљених стварности нестају дословним довођењем „будућности“ једне временске линије у „садашњост“ друге и обратно. Но њихова је фузија привидна, јер контакт резултира дисконтинуитетом и издвајањем стварности којој је приступљено у засебни временски ток, самим тим и у засебну стварност.

Визија сутрашњице креирана умножавањем стварности технолошким средствима почива на елементима фантастичног претвореним у оквир унутар којег садашњост и сутрашњица постају псеудостварности, док је размена информација између њих одраз значењских веза између објективне и књижевне стварности, без дискретних наговештаја и дистанцирања метафорама. Управо зато је *Периферал* упечатљива слика сутрашњице која произилази из нама познате данашњице у којој се катастрофа већ дешава, трансформишући је у текст који и сам чином читања постаје својеврсни периферал, „аватар за присуство на даљину“ (Gibson, 2016, стр. 203) – средство за улажење у другу, будућу стварност, али и за поновно ишчитавање садашње реалности, или реалне садашњости.

Периферал је посткиберпанковски ехо научнофантастичне револуције с почетка осамдесетих, лишен неона из улица Чибе и матрице киберпростора, без уочљивих, упечатљивих спојева тела и технологије у којима ова друга, ма колико добро интегрисана, јасно и неприродно из њега штрчи као дода-так, а не као његов интегрални део. За разлику од киберпростора у *Неуроманију* и његовим наставцима – чистог, уређеног, организованог виртуалног пространства података устројених у геометријску структуру налик градским грађевинама – у *Перифералу* је технологија суптилно уткана – у грађевине, тела, целокупну стварност Лондона сутрашњице, чистог и уређе-ног, једнако у контрасту са садашњошћу стварности Америке онако како је киберпростор то био у односу на урбану простирку у *Неуроманију*. Лондон постаје виртуализовани склоп информација, конкретизација киберпростора, док су незаборавна „свечулна халуцинација“ (Gibson, 2008, стр. 51) и декови за приступање овде конвертовани у периферал. Виртуализована стварност таквог Лондона наизглед је само видео игра, али убрзо Флин открива да је она много више од тога. „Перцепција стварности путем периферала онемогућава јој да сама разграничи стварно и виртуелно, указујући на то да су физичка и виртуелна стварност подједнако упечатљиве за чула“ (Јаковљевић, 2015, стр. 206). Приступањем перифералом она се грана, парадоксално, управо захваљујући фантастичном оквиру, у могућу сутрашњицу, Флинину једнако као и читаочеу, указујући на застрашујући потенцијал технологије да обмане виртуализацијом стварност и конкретизацијом виртуалног.

Новооткривене, или новостворене гране будућности ехо су „свечулне халуцинације“, конкретизација киберпростора у „стварности“ друге временске линије, у којој Флин не само што боју види као хаптички ожиљак и којој може „да јој осети укус међу зубима“, него види „[с]увише боја“ јер је њен периферал „тетрахромат“, то јест има „већи опсег боја“ (Gibson, 2016, стр. 202–203) што је једнако халуцинантно као „[х]ладни челични мирис и лед“ који милују кичму (Gibson, 2008, стр. 106). Доживљај такве другачије, друге стварности путем антропоморфног дрона, свечулно је искуство – које се не разликује од перципирања сопствене стварности, али је у суштини једнако халуцинантно као и улазак у киберпростор јер је перцепција посредна, путем технологије периферала, што оправдава иницијалну убеђеност протагонисткиње да је такав Лондон само конструкт унутар игре. Ипак, та друга стварност, прожета неупадљивом технологијом, наизглед потпуно другачија, као и прва, заснована је на економији укорењеној у технологију масовне производње и брендова под контролом корпоративних ентитета. Разлика

између садашњости и будућности губи на значају, као и чињеница да се граница између њих превазилази путем квантног сервера. Фикционално виртуално и фикционално стварно преплићу се искуством перцепције конструисаним телом периферала сводећи познату садашњост на потенцијално виртуалну творевину једнаку Флинином утиску да је будућност видео игра.

Киберпанк је првенствено заинтересован за интерфејс људи и нових технологија, као што су виртуална стварност, клонирање, али и за психолошке и филозофске последице спајања различитости, на пример људско/машинско и илузија/стварност (Sim, 1998, стр. 219). Утицај и одјеци киберпанка јасно се учитавају у виртуализацији стварности, конкретизацији виртуалног, пинчоновској параноји, наднационалним корпорацијама, затвореним групама и тајним друштвима, комодификованим стварностима презасићеним брэндовима, међу којима су Јакобс кафа, Принц цигарете код Мирјане Новаковић, или Томи Хилфигер, Бенетон, Ралф Лорен и бројни други код Гибсона, или продукти масовне производње, на пример мајица *Fruit of the Loom* и „танки сиви пуловер са 'В' изрезом, какве купује на десетине од једног снабдевача интерната у Новој Енглеској, и нове црне фармерке 501, два броја веће“ (Gibson, 2006, стр. 9). Гардеробу од полиестера, незаобилазни део киберпанковске иконографије замењују Це маркетове кесе „од педесет пара“ које „никад не могу да иструле, никад“, уз питање „шта онда све то чини од нас?“ (Новаковић, 2005, стр. 13). Уз то, Гибсон и Новаковић у својој прози несумњиво истражују спојеве и последице спајања различитости с којима се протагонисти суочавају у својим потрагама. Но, детективске потраге у Гибсоновим и Новаковићкиним делима нису само заоставштина киберпанковске историје и узора, него су, што им је примарна сврха, покушај изласка на крај са стварношћу и/или илузијама проналаском креатора или носиоца значења који измичу устаљеним обрасцима брэндирања и унифицирања.

Кејси је њена брэндофобија механизам одбране од програмиране комодификоване стварности, у којој проналази једнако важну значењску празнину лишену трагова масовне продукције, а то су анонимизирани видео записи. Информацијски празна је и савршено бела пепељара на столу, без брэнда, „[д]ео инвентара који је у контексту пословног састанка у данашњој Америци једнако архаичан као што би то биле оне пљоснате, филигранске кашичице за апсинт“ (Gibson, 2006, стр. 17–18). Периферал је егзистенцијална љуштура чије попуњавање омогућава перцепцију, потенцијално и креирање друге реалности фрагментацијом постојеће стварности. У „Јеванђељу по жедној“ значењске празнине су одсуство имена и забрана именовања,

град који више не носи своје име, земља преименована у Отворено друштво, забрана ословљавања личним именима. У роману *Johann's 501* празнине су непостојећа даска у базену који је наводно направљен пар центиметара дужи од стандарда за Светско првенство у пливању и чије одсуство наговештава да цео базен није стваран, затим претраживање интернета у потрази за доказом о постојању стварности када укуцавање појма „Levi's 501“ у поље претраге даје нула резултата, или пак билборди за које се не зна шта рекламирају и чија порука „Буди свој“, ништа не објашњава јер „може да рекламира шампон, аутомобил, пиће, било шта...“ (Новаковић, 2005, стр. 85).

У *Прејознавању образаца* и „Јеванђељу по жедној“ значењске празнине су креиране механизмима привидно супротстављених тенденција. У Новаковићкиној новели обезимењавање, скупа са емотивним разусловљавањем, генетским модификацијама и естетским хируршким интервенцијама има за циљ стварање унифицираног, предвидивог друштва које се управља, или којим се управља, наметнутим механизмима контроле унутар којих ауторство има субверзивно дејство. „Највећи удар тоталитарном систему чији је главни циљ одузимање идентитета — те тако воље, жеље и одлуке — управо је ауторство, идентификација појединца и његових разлика“ (Гордић Петковић, 2007, стр. 597). У *Прејознавању образаца* систему у којем је све обележено – брэндом, пореклом, ауторством и власништвом – претња су анонимизовани видео клипови, готово нестварно лишени знакова порекла. Гибсон у ткање свеопште означености и једнообразности уноси информационе празнине, видео клипове који измичу процесу унификације, демонстрирајући тиме неочекивано, некомерцијално, небрендирано ауторство међу бескрајним имитацијама имитацијине имитације. Новаковић исто то постиже инфилтрирањем значења у једноличну, обезначену стварност.

„Нула, нула, нула, нула“, како Новаковић пише, могао би бити „систем који изражава само један број – нула. А сам велики прасак је прва јединица у бескрајном низу нула. Само једна јединица и добијамо нови систем, бинарни, којим се могу створити и представити сви бројеви“ (Новаковић, 2005, стр. 34–35). Све наведене, и бројне друге значењске празнине у Гибсоновим и Новаковићкиним делима, попут нула су у бинарном систему, наизглед носиоци празнине, али истински преносиоци информације, који у комбинацији са одговарајућом јединицом творе значењске обрасце.

Док трагају за јединицом која ће дати нови систем, или смисао постојећем, јунаци ових романа лутају егзистенцијалним лавиринтима у подручјима преклапања виртуалног и стварног, реалног и умишљеног, постојећег и халуцинираног. Могућ излаз јесте проналазак јединице у облику агенса спо-

собног да све неповратно промени, од оног који омогућава коезистенцију са познатим робним маркама и артиклима масовне производње и потрошње, преко неутрализовања брендова и маркера порекла производа (о чему Гибсон у *Преизнавању образаца* пише као о брендофобији), до субверзивних униката (у *Johann's 501* то су једне наоко обичне фармерке), који пресуђују у рату светова унутар којих и између којих се све разлике могу у сваком тренутку уклонити, са фаталним последицама по појединца, друштво, па и целокупне стварности. Да би успешно окончали потраге, они морају да ишчитавају обрасце учитане у ткање стварности, ризикујући на сваком кораку да нуле, значењске празнине, тумаче као јединице, носиоце смисла. „Шта ако је осећај скорје спознаје скривеног значења који Материјал оставља на све њих само то: лажна слутња о присуству значења, погрешно препознавање обрасца?“ пита се Кејси (Gibson, 2006, стр. 121–122). Ова њена дилема о природи видеоматеријала може се учитати у сваки покушај проналаска одговора, тумачења и дијагностиковања стварности, виртуалне и виртуализоване једнако као и конкретне и конкретизоване, уз оправдани страх од губљења у лавиринту изграђеном препознавањем постојећих и умишљених образаца. Одговор се можда налази у обрасцу по којем „[п]релазак садржи опомену (разлику између овде и тамо) да морамо да се вратимо онде где припадамо, пошто припадати јесте коначна стварност“ (Новаковић, 2005, стр. 21).

ЛИТЕРАТУРА

- Cavallaro, D. (2000). *Cyberpunk and Cyberculture: Science Fiction and the Work of William Gibson*. London, New Brunswick NJ: The Athlone Press.
- Chang, A. (2007, 10. januar). Q&A: William Gibson. *PC Magazine*. Preuzeto sa: <http://www.pcmag.com/article2/0,2817,2080922,00.asp>
- Drndić, D. (2016, 4. april). Prošlost ne ubija ako se naučimo s njome nositi. *Jutarnji list*. Preuzeto sa: <http://www.jutarnji.hr/kultura/knjizevnost/dasa-drndic-za-jutarnji-ono-novom-romanu-proslost-ne-ubija-ako-se-naucimo-s-njome-nositi/4129344/>
- Gibson, W. (2003, 13. januar). Philip K. Dick. [blog]. William Gibson Blog Archives. Preuzeto sa: <http://williamgibsonblog.blogspot.rs/2003/01/>
- Gibson, V. (2006). *Prepoznavanje obrazaca*, prev. Aleksandar Marković. Beograd: Laguna.
- Gibson, V. (2008). *Neuromant*, prev. Aleksandar Marković. Beograd: IPS Media.
- Gibson, V. (2016). *Periferal*. prev. Ivana Maksimović. Beograd: Miba books.

- Gordić Petković, V. (2005). The Gospel according to Women: Female Christ Figures in Serbian and American Women's Writing. *Facta Universitatis, Series: Linguistics and Literature* 3 (2), 169–174.
- Гордић Петковић, В. (2007). Језичка инвенција у прози Мирјане Новаковић. *Зборник Мајице српске за књижевност и језик*, LV (3), 595–600.
- Gordić Petković, V. (2011). Ženski glasovi u savremenoj srpskoj književnosti: između kanonizacije i komercijalizacije. *Slavistična revija*, (3), 307–315.
- Гринблат, С. (2011). *Самообликовање у ренесанси: од Мора до Шекспира*, прев. Невена Мрђеновић и Јелена Стакић. Београд: Слио.
- Јаковљевић, М. (2013). Киберпанк Вилијама Гибсона: од симулације до стварности. *Зборник радова Филозофског факултета Универзитета у Приштини*, 43(1), 223–239.
- Јаковљевић М. (2015). Raspoređivanje budućnosti: *Periferal* Vilijama Gibsona. U: D. Igrošanac & M. Milosavljević (ur.), *Književna fantastika: almanah 2015* (197–209). Beograd: Čarobna knjiga.
- McCaffery, L. (1990). *Across the Wounded Galaxies: Interviews with Contemporary American Science Fiction Writers*. Urbana, Chicago: University of Illinois Press.
- McHale, B. (1992). *Constructing Postmodernism*. London, New York: Routledge.
- Neale, M. (producent i režiser). (2000). *No Maps for These Territories*. [film]. UK: Docurama Films, New Video Group.
- Новаковић, М. (2005). *Johann's 501*. Београд: Народна књига.
- Novaković, M. (2016). *Tajne priče*. Beograd: Laguna.
- Пешикан Љуштановић, Љ. (2009). Приповетке Мирјане Новаковић – између фантастике и социјалног ангажмана. *Научни саставак слависта у Вукове дане, МСЦ*, 38(2), 389–399.
- Pešikan Ljuštanović, Lj. (2016). Priča i svet. U: Novaković, M. *Tajne priče*. Beograd: Laguna, str. 203–215.
- Sim, S. (Ed.). (1998). *The Routledge Companion to Postmodernism*. London, New York: Routledge.
- Sládeček, M. (2008). *Politička zajednica: koncepcija političke zajednice u liberalno-komunitarnom sporu*. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju i IP „Filip Višnjić“.

VLADISLAVA S. GORDIĆ PETKOVIĆ

University of Novi Sad
Faculty of Philosophy
Department of English Studies

MLADEN M. JAKOVLJEVIĆ

University of Priština with temporary Head office
in Kosovska Mitrovica, Faculty of Philosophy
Department of English Language and Literature

COPING WITH PARALLEL WORLDS IN THE FICTION OF WILLIAM GIBSON AND MIRJANA NOVAKOVIĆ

By using realism as the frame for the fantastic and the fantastic as the reflection of the real Mirjana Novaković and William Gibson indicate that one needs to step out of the familiar yet programmed and unpleasant reality built upon deception, ambiguities, ruthless manipulation, constructed relations and meanings, in order to cope with the fatal consequences of contemporary economy rooted in mass production and free market principles.

Cyberpunk visions of interactions between the real and the virtual become integrated into technologically oriented consumer societies in the fictional realities of William Gibson (*The Peripheral* and *Pattern Recognition*) and Mirjana Novaković (*Johann's 501* and "The Gospel According to a Thirsty Woman"). Within the fragmented time-space continuum, the pluralized realities warn against the consequences of cultural uniformity and neutralization of individual's uniqueness, which inevitably end in entropic decay. A way out could be found in agents capable of bringing irrevocable changes – those that allow for coexistence with renowned brands and consumer products, the ones that wipe out brands and information on product origin (manifested as brandophobia in Gibson's *Pattern Recognition*), or those that introduce subversive originals (seemingly ordinary pair of jeans in *Johann's 501*) – which prove to be decisive because all the differences within and among the realities can be erased any moment, with fatal effects on individuals, societies and entire realities.

Keywords: parallel worlds, fantastic, brands, reality.

Лектура и коректура – Центар за НИРИД:

Александра Соврлић (српски)

Душан Стевановић (српски)

Сузана Стојковић (руски)

Анија Јанковић (енглески)

Бобан Стојанојевић (француски)

Слог:

Бобан Стојанојевић

Тираж:

200

Штампа:

Graficolor, Краљево

Међународни тематски зборник *Наука без граница* је резултат научноистраживачког пројекта *Превод у систему компаративних изучавања националне и стране књижевности и културе* (ОИ 178019), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

Радови се објављују и дистрибуирају у складу са лиценцом Ауторство-Некомерцијално Међународна 4.0. (CC BY NC 4.0 <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). Оцене изнете у радовима лични су ставови аутора засновани на њиховим истраживањима и не изражавају мишљење Уређивачког одбора нити установе у којој су аутори запослени.

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

316.72(082)

82.09(082)

316.4(082)

НАУКА БЕЗ ГРАНИЦА. 1. Изван оквира : [међународни тематски зборник] / [уређивачки одбор Мирјана Лончар-Вујновић ... [и др.]]. - Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини, 2018 (Краљево : Graficolor). - X, 352 стр. : илустр. ; 24 cm

На спор насл. стр.: Science Beyond Boundaries. 1, Redrawing Boundaries ; Наука без границ. 1, Вне пределов. - Тираж 200. - Напомене и библиографске референце уз радове. - Библиографија уз сваки рад. - Резимеи на срп. и енгл. језику

ISBN 978-86-6349-103-8

1. Ур. ств. насл. 2. Лончар-Вујновић, Мирјана [уредник]

а) Мултикултурализам - Зборници б) Компаративна књижевност - Зборници с) Друштвене прилике - Зборници

COBISS.SR-ID 267453196